

Мой Максім Танк: тэзаўрусны падыход як аснова інтэртэкстуальнасці

“Завязаліся ўва мне, бы мае, чыесыці жыцці” [4, с. 25] – пазычная формула інтэртэкстуальнасці Алеся Разанава занатоўвае яго змест і форму. Дзве метадалагічныя пазіцыі дазваляюць раскрыць сутнасць тэмы. Першая звязана з феноменам інтэртэкстуальнасці, другая – са спецыфікай тэзаўруснага падыходу.

Паняцце інтэртэксту Ю. Крысцева выводзіць на аснове дыялагізму, поліфаніі М. Бахціна. Літаратуразнавец Г. Гачаў вызначае адкрыццё М. Бахціна новай формулай: “...Рускую праблему: МЫ – Я... Бахцін вырашыў – укліньваннем ТЫ...” [2, с. 106], «“Другому как понять тебя?” – Цютчаў задаў пытанне ў “Сіленцыўм!” – і вось праз стагоддзе пасеў пытання ў адказ-жніве Бахціна: “Як табе зразумець сябе – без Іншага?” Так што сам абярніся на ТЫ да Іншага як Сябра – не Ворага, і будзеце любімы і зразуметы ўзаемна”» [2, с. 115–116].

У Бахціна: ТЫ паміж Я і МЫ, і разуменне (і пошукі, і знаходжанне) самога сябе (Я) з дапамогай ІНШАГА, ДРУГОГА, ТЫ... Гэтая формула: Я – ТЫ – ІНШЫ, – з прамой і адваротнай сувяззю паміж яе элементамі, надзвычай плённа (і сцісла) характарызуе сутнасць інтэртэкстуальнасці. Матрыца інтэртэксту палягае паміж паняццямі “алюзія”, “рэмінісцэнцыя”, “цытата” і пад. Яе формула: “Чужое – запазычанне – алюзія – перайманне – рэмінісцэнцыя – цытата”. Яна мае як прамую сувязь: аўтар бярэ *Чужое*, запазычвае, пераймае *Іншыя* сюжэты, матывы, вобразы і інш. І ў выніку ў арыгінальным аўтарскім тэксте чытаем (і знаходзім) алюзіі, рэмінісцэнцыі, цытаты, парафразы і інш. Адваротная сувязь абазначае магчымасці ўзбагачэння першатэксту новымі варыянтамі яго прачытання, інтэрпрэтацыі, мадэрнізацыі, нацыянальнай адаптацыі і г.д.

Інтэртэкстуальнасць ёсць форма шматузроўневага існавання *другога* тэксту, так і новага гучання, узбагачэння першатэксту (сюжэта, матыву, вобраза...) – што цытатай, водгукам-водгаласам (алюзіяй, рэмінісцэнцыяй...) адраділася ў *сваім*.

Тэзаўрусны падыход – «адзін з падыходаў у даследаванні сістэм, пры якім вывучэнне сістэмы пачынаецца быццам бы “знізу” <...> з пераліку яе элементаў і ўстанаўлення сувязей паміж імі <...> размова ідзе не пра простае пералічэнне сістэмы, а пра фарміраванне ўзроўняў яе вывучэння» [4, с. 478]. У шэрагу нашых работ намі вылучаны ўзроўні (шматузроўневая прызма) тэзаўруснага падыходу. Яны суадносяцца з элементамі (узроўнямі) сацыякультурнай піраміды. Яе структура мае наступны выгляд: чалавек (ніжэйшы ўзровень) – грамадства (або яго пэўная частка) – дзяржава – нацыя – чалавецтва (вышэйшы ўзровень). Літаратурны кантэкст / інтэртэкст фарміруецца ў адпаведнасці з прыярытэтамі і

запатрабаваннямі пэўнай адзінкі (аўтар, рэцыпіент – перакладчык, даследчык, інтэрпрэтатар, чытач), або грамадства (умоўным рэцыпіентам з’яўляецца яго абагульненая адзінка – пэўная частка грамадства, якую вылучаюць па ўзроставых, полавых прыкметах, прыналежнасці да той ці іншай прафесіі, сацыяльнага асяроддзя і г.д.), або з пазіцый дзяржавы і яе прыярытэтаў (сацыяльна-палітычны кантэкст, літаратура пэўнай краіны). Нацыянальныя прыярытэты і нацыянальная аўтэнтычнасць таксама ўплываюць на працэсы рэцэпцыі: з нацыянальных пазіцый адметным чынам успрымаецца пэўная сукупнасць або адзінства літаратур (еўрапейская або сусветная класіка ў беларускім кантэксце), ды і айчынная літаратура непаўторнымі шляхамі ўваходзіць у іх кантэкст (беларуская літаратура ў кантэксце еўрапейскай або сусветнай літаратуры). Сфера пазнання і адлюстравання чалавечства ахоплівае ўсю сукупнасць праблем, якія ставіліся і асэнсоўваліся ў літаратуры ўвогуле. Ёй адпавядае паніцце “сусветная літаратура”, у якой можа быць вылучаны пантэон аўтараў, «златы фонд» помнікаў, што складаюць вяшчынае дасягненне чалавечай цывілізацыі.

Такім чынам, *тэзаўрусны падыход разглядаецца намі як аснова інтэртэкстуальнасці*. Г.зн. інтэртэкстуальныя адзінкі з’яўляюцца ў тэксце *Другога* аўтара па розных прычынах. Найперш – Я пазнае сябе (і ўзбагачае сябе) праз *ТЫ*. Па-другое, выбарка пераказчыцы залежыць і ад запатрабаванняў пэўных колаў грамадства. Так, паэт можа звяртацца да студэнтаў, моладзі, у т.л. да “адзінкі” грамадства – сям’і: адрасатам і адрасантам можа быць каханая або жонка паэта. Па-трэцяе, дзяржаўныя прыярытэты сказваюцца ў гістарычных перадумовах, калі паэт творча працуе, у тагачаснай палітыцы, ідэалогіі, эканамічных умовах і інш. Так, напрыклад, узнікаюць рознага роду гістарычныя альянсы, рэмінісцэнцыі, цытаты. Асаблівы пласт гэтага ўзроўню складаюць вершы пра вайну і навайне. Па-чацвёртае, ідэі нацыянальнага адраджэння, нацыянальнай гісторыі, вобразы народных барацьбітоў знаходзім менавіта ў сувязі з прыярытэтамі “малой айчыны”, “роднага кута”. Па-пятаяе, агульначалавечыя праблемы – гэта перш за ўсё праблемы гуманістычныя, пытанні барацьбы за мір, гэтаксама як і ўлюбёная многімі паэтамі вандроўка па далёкіх краінах, пошукі “блакітнай кветкі” (у рамантыкаў), Казачнай Краіны Сонца [5, с. 348] і інш., праблемы Сусвету, вялікага і малога.

І ва ўсім гэтым: мой Дантэ, мой Гамер, мой Байран, мой Міцкевіч... А ў кожнага, хто больш-менш знаёмы з творчасцю Максіма Танка, – *Мой Максім Танк*. Але найперш акрэслім, што стала “маім” / “сваім” з *чужога* ў паэзіі

беларускага песняра: 1) *я і ты*; 2) *мая гісторыя, я і дзяржава*; 3) *мой народ / мой родны кут, я і малая радзіма*; 4) *маё чалавецтва / я і Сусвет*.

Я і ТЫ. Кароткі верш “Вучань класікаў” можна назваць узорным для вызначэння сутнасці інтэртэксту. Кожны радок – асобны вобраз, і кожны з іх – алюзія: “У Гамера ён вучыўся быць сляпым” – “У Байрана – кульгаць”... – “У Хемінгуэя – піць віскі” [5, с. 386]. Лірычны герой верша імкнецца пераняць, запазычыць у класікаў толькі знешняе. Ты – гэта, па сутнасці, графаман, які прэтэндуе на вышэйшае званне майстра мастацкага слова. Я – гэта асоба аўтара, які іранізуе над вымогамі героя. Самапазнанне сапраўднага творцы заключаецца, калі прыгадаць іншыя творы М. Танка, менавіта ў наяўнасці адметнага таленту, майстэрства валодання словам, на якое трэба патраціць шмат намаганняў і часу. Вобраз Пігмаліёна з шэрагу вершаў М. Танка падкажа гэта. Супастаўляючы інтэртэкстуальныя ўключэнні і арыгінальны вобраз, беларускі пясняр яшчэ раз выходзіць на грунтоўную праблему мастака і мастацтва.

“Аднойчы я ішоў з Дантэ...”: лірычны герой ідзе тымі ж шляхамі, як некалі з Дантэ ішоў Вергілій (“Боская камедыя” Дантэ), як аднойчы ў пражскай кавярні сустрэліся М. Гогаль, Э.Т.А. Гофман і Ф. Кіфка (у навеле “Сустрэча ў дарозе” Г. Зегерс). Мастацкая форма ўяўнай сустрэчы дазваляе лірычнаму герою суаднесці свае погляды, перакананні, творчасць з *іншым, другім*. І на гэтым фоне, у кантэксце іншанацыянальнай спадчыны вобразы арыгінальнага творцы набываюць новае вымярэнне, асэнсоўваюцца з пазіцый “вечнасці”. У названым вершы М. Танка прысутнічае адваротная сувязь. Лірычны герой мае на ўвазе вобразы дантаўскага Пекла, дзе, паводле даследчыкаў, караецца звыш тысячы грахоў. Але супастаўляючы дантаўскае Пекла з сучасным жыццём, герой сцвярджае, што колькасць грахоў шматкроць павялічылася. Алюзія на дантаўскае Пекла не толькі прымушае (і я аўтара, і *іншага* – чытача) задумацца аб тым, чаго дасягнула чалавецтва за прайшоўшыя сем стагоддзяў, але нават жахнуцца шматаблічнасці, невычарпальнасці зла.

МАЯ ГІСТОРЫЯ. З першых сваіх крокаў па літаратурнай планеце М. Танк адчуў прысутнасць на ёй *Другога*. І гэты Другі ўвайшоў у паэзію песняра як важкая крыніца самапазнання. Сярод прыкладаў – паэзія 1930-х гг.: алюзія на біблейскія вобразы павінна падкрэсліць і ўзмацніць ідэйна-эстэтычныя пазіцыі маладога паэта. Цытата з рэакцыйнай газеты, яе прыводзіць аўтар: “Няма ніякіх беларусаў і іх мовы”, успрымаецца, як і пазіцыі друкаванага выдання ў цэлым, як прадажнасць Юды, што рыхтуе змову [5, с. 79]. Алюзія на вобраз дзівосаў Сэзама, як і парафраза з “Эміграцкай песні” Багдановіча (“Быццам я яму прыпомніў горы

Крыма, / Вінаграднікі забытыя і мора” – “Нам маячыцца вёсачка, Нёман / І агні партавыя Лібавы” [1, с. 272] – у вершы “Я гляджу на дываны” [5, с. 81]. У вершы 1938 г. “На пероне” асноўны матыў – сутыкненне дзвюх цывілізацый – заходняй і ўсходняй. Там – “і песня, і мова чужая”. “І ўсё іх дзівіла ў нас: / І беднасць зямлі, / І багацце...” – цягнікі – вобраз злучэння гэтых двух светаў. Ацэнка “свайго” Чужымі вачыма. А “сваё”, якое паступова страчваецца, вывозіцца цягнікамі, насычае душу лірычнага героя пяшчотай і тужой: так “наша юнацтва вывозяць” [5, с. 80]. Алюзіі на антычныя матывы і вобразы нараджаюцца ў гэты час, з аднаго боку, як яшчэ вельмі непасрэдна выказанае чалавечае пачуццё, дзе роднае бачыцца ўжо як добра засвоенае некім іншым, другім народам, у ранейшых стагоддзях, таму так натуральны гэтыя вобразы ў ранняй паэзіі Максіма Танка: калі вецер “У імгле зацягне адысею / З крылатым табарам гусей” [5, с. 190], алюзія на юдаўскія срэбранікі падкрэслівае прадажнасць дэфензіўскай крытыкі [5, с. 413], як і згадка пра старажытных німфаў і чарцей пазначае лёс творцы [5, с. 416]. Гэты ж матыў прысутнічае ў вершы “Эпітафія”, дзе цытата з 30-й оды Гарацыя выкарыстоўваецца лірычным героем-цэнзарам у свой асабісты гонар, але з пазіцыі імпліцытнага аўтара яна стане падказкай для чарговага здрадніка вялікай місіі паэтавай. Цытата з М. Някрасава (у якасці эпіграфа) у вершы “Ад шуму і заклікаў розных купцоў...” падкрэслівае спецыфіку наследавання і пераймання паэтам як тэматыкі і вобразнай сістэмы творца рускага паэта, так і яго адметнай вершаванай структуры (у Някрасава – пугоры “Стонет он...”, у Танка – анафара – адзінапачатак: “Ад шуму... Ад іх... Ад снобаў...” [5, с. 417]. Разам з тым тыпалагічны гэты верш ранняга М. Танка блізкі 66-му санету Шэкспіра – з выразнай пазіцыяй пратэстаўнага тагачаснаму свету зла, які мае шмат абліччаў, пафасам непрыняцця і адмаўлення “тых, што над лёсам краіны тужыць / Умеюць даходна...”

МОЙ НАРОД / МОЙ РОДНЫ КУТ. Вобразы народных заступнікаў, герояў, выдатных постацей, што праславілі беларускі край далёка за яе межамі і ў іншыя вякі, – любімыя ў творчасці М. Танка: Т. Касцюшка, К. Каліноўскі, Ф. Скарына, П. Багрым, М. Забэйда-Суміцкі... Калі ў вершы 1962 г. паэт нібыта пытаўся-разважаў, адрасуючы свае радкі М. Забэйдзе: “Куды б цябе лёс ні закінуў... / Калі не забыў сваёй мовы... / Дык ты, на чужыне гаротнай, / Яшчэ не самотны” [5, с. 96]. А ў вершы 1993 г. “З апошняга пісьма М. Забэйдзе” дае без двухоссяў цытаты-пераказы тых думак, якімі вядомы спявак, мабыць, падзяліўся з народным песняром: “...Ты пытаешся, як я / Ў Празе маюся, мой браце. / Долечка, відаць, мая – / Звекаваць не ў роднай хаце” [5, с. 136]. Зварот я да *ты* наладжвае

паміж творцамі своеасаблівы масток, дзякуючы якому адзін чалавек можа зразумець думкі і пачуцці *другога*. А на фоне чужога лёсу ўбачыць і падкрэсліць тое істотнае, што мае вагу і значэнне ў асабістым жыцці і зрабіць важкія высновы: “Лепш памерці пеючы, / Як жыць плачучы ў пакоры” [5, с. 136]. Алюзія на вобраз дзівосаў Сэзама, як і парафраза з “Эміграцкай песні” Багдановіча (“Быццам я яму прыпомніў горы Крыма, / Вінаграднікі забытыя і мора” – “Нам маячыцца вёсачка, Нёман / І агні партавыя Лібавы” [1, с. 272] надае вершу “Я гляджу на дываны” [5, с. 81] больш складаны малюнак.

Любімая крыніца інтэртэксту паэта – народная творчасць, міфалогія і фальклор. Максім Танк – дзіця народа, з якога паходзіць, але найбольш – ён духоўная асоба, постаць, што вырасла на глебе і крылах народнага духу, велічы чалавека, якога нараджала гэта зямля. “Адвеку мы спалі...” – нараджае “Роздум над старым гімнам” [5, с. 131]. Сярод вобразаў, якімі паэт “упісвае” гісторыю свайго народа ў Вечнасць і ў Сусвет, вобраз народнага песняра: лірнік – пясняр – Баян – джангарчы –... А над усімі лунае Муза – любімы вобраз М. Танка. І як у творцаў антычнасці, беларускага песняра неведваюць розныя музы. Мой народ, *родны кут* – гэта пачатак, крыніца – і Парнас паэтычнай вандроўкі песняра.

МАЁ ЧАЛАВЕЦТВА / СУСВЕТ “Чалавецтва” ўзнаўляецца і ў сувязі з запазычаннем, наследаваннем, перыйманнем антычных, біблейскіх сюжэтаў і вобразаў, з алюзіямі і рэмінісцэнцыямі з сусветнай літаратуры, гэтаксама як і з вандроўкай паэта па геаграфічнай – і літаратурнай – карце Зямлі. Антычная спадчына выступае як парадыгма еўрапейскай культуры – і аб гэтым сведчыць паэзія М. Танка, творцы, які ў кожнае дзесяцігоддзе, у кожны перыяд сваёй творчасці звяртаўся да яе ў пошуках чыстай крыніцы натхнення. Як і старадаўніх паэтаў, Танка найперш вабяць міфы, старагрэчаскія (Афрадыта, Праметэй, Аід, Пегас) і рымскія (Ренера, Амур, багі і героі). Алюзія на міфалагічныя вобразы, рэмінісцэнцыі з даўніх сюжэтаў нараджаюць два полюсы прачытання і інтэрпрэтацыі арыгінальнай творчасці М. Танка. “Самафракійская Ніка / лёт на хвіліну спыніла, / Пра перамогу прынёсшы / звестку ў Эладу сваю” [5, с. 255]. Адзін бок сістэмы мастацкіх вобразаў верша – рэмінісцэнцыя са старагрэчаскай міфалогіі, другі яе бок – паэтычнае ўзнаўленне рэалій недалёкай на той час (1956) вайны. Супастаўленне дзвюх багінь – адной з Элады, другой – з пярэдняга краю вайны з фашыстамі – ператвараецца ў проціпастаўленне: “у той цёплым руці, у гэтай – каменныя крылы”. Менавіта на гэтым сутыкненні нараджаецца любімы паэтавы вобраз – вобраз цеплыні, братэрства (брацкай магілы), “свайго”, якое набывае асаблівую пяшчоту, цеплыню і веліч менавіта на фоне “чужога”.

Падобны шлях супастаўлення *свайго* і *чужога* ў выглядзе тэзіса і антытэзіса ў паэзіі М. Танка цалкам натуральна і лагічна прыводзіць да сінтэзу. Гэта абагульняльная думка становіцца асабліва выразнай, надзвычай істотнай менавіта на гэтым шляху: ад Я да ТЫ зноў да Я на новым узроўні ўспрымання і разумення “свайго”.

Сюжэты і вобразы антычнай літаратуры – яшчэ адна крыніца наследавання і пераймання. “Як жа знайсці мне яе тут, дзе поўна / Розных Палад, Афрадытаў, Медэяў? / Добра, што ты мне, Вергілій, прыпомніў: / “Et vera incessu petuit dea”. Алюзіі на старагрэчаскіх багоў і герояў дапоўніла цытата з рымскага паэта Вергілія: “Сапраўдная багіня пазнаецца па паходцы”. Запазычанне з грэчаскай і рымскай міфалогіі і літаратуры мае асаблівую каштоўнасць. Яна заключаецца перш за ўсё ў загадцы, якая пададзена ў асноўным тэкста верша: сярод багін ідзе тая, якая “ідзе... лёгкай хадой”, і яна не мае рук. Разгадка падаецца ў назве верша: “Венера Мілоская” (рымская багіня, прычым не імя ўжо ў старагрэчаскім варыянце – Афродыта – ужо згадвалася ў вершы. М. Танк любіць такія своеасаблівыя загадкі, пэўныя паэтычныя правязаны. Яны актывізуюць не толькі асаблівыя пачуцці Іншага, але і разумовы здольнасці, папярэдні вопыт чытача. Гэтаксама верш мае яшчэ адзін любімы матыў у творчасці паэта: прыгажосць жанчыны вышэйшага кшталту, жанчыне не трэба яе хаваць, бо на высокамастацкім узроўні, у абліччы Вечнай прыгажосці яе ўвасобіла фігура Венеры Мілоскай.

Рэмінісцэнцыя з “Адэі” Гамера прысутнічае ў вершы “Я сам вінават...”. Гэта вобраз вандроўніка ў Адэсея, якія павінны былі заляпіць “свае вушы воскам, / Каб не чуць твой спеў сірэны”. Зноў перад намі тэзіс і антытэзіс: рэмінісцэнцыя са старагрэчаскага твора і вобраз Паэзіі, якая “ў адведзіны прыйшла”, і гэта ў яе “спеў сірэны”, вызначаны займеннікам “твой”. Супастаўленне вобразаў узмацняецца цытатай з старагрэчаскага падання: герой быццам шкадуе, што, калі прыйшла яго муза, ён не змог сказаць Паэзіі, “як Дыяген, / Сказаць уладару: / “Не засланыя мне сонца!” Разам з тым гэта шкадаванне ўяўнае: інтэртэкстуальнасць суадносіць Я (“Я сам вінават”) і ТЫ (Паэзія і яе “спеў сірэны”), здольнае нарадзіць новы сэнс: Паэзія мацней за мяне, яна ўладарыць нада мной, і таму я “не змог... сказаць...”. Тым самым М. Танк працягвае даўно пачатую ім паэтычную размову-дыялог з Паэзіяй, у які ўключаны матывы і вобразы ўсёй сусветнай спадчыны.

Алюзіі і рэмінісцэнцыі з кніг Бібліі прысутнічаюць у творах М. Танка з 1930-х гг. і да апошніх паэтычных радкоў у 1990-я гг. Найперш гэта

проціпастаўленне Бога і – Юды, Люцыпара / Бельзезуба / Мефістофеля. Часцей сустракаюцца вобразы Адама і Евы і алюзія на сады Рая і “гэты яблык”. Алюзія на старазапаветны вобраз слупа солі, у які ператварылася Лота, парушыўшы забарону і абярнуўшыся, каб убачыць родны горад, становіцца фонам-інтэр’ерам, у якім больш выразна і выпукла бачыцца запаветная думка паэта. Ён таксама б парушыў забарону і, азірнуўшыся, лепш ператварыўся ў слуп солі, абы толькі зноў убачыць родную хату – “парог, вычасаны з успамінаў... дзверы... вокны...” [5, с. 100].

Рэмінісцэнцыя на старазапаветную гісторыю пра стварэнне першалюдзей дазваляе параўнаць два сюжэты: біблейскі і аўтарскі – пра творчую працу *Я*, у працэсе якой нараджаецца *Другі*. Менавіта здольнасць да творчасці называецца анталогічнай якасцю, якая прыпадабняе чалавека да Бога. Але аўтар прызнаецца, што ён мусіць “зноў перамешваць гліну”: працэс творчасці надзвычай складаны, патрабуе сапраўды Боскага ўмяшальніцтва. Што, дарэчы, і сінтэзавана ў назве верша – “Творчая зайздрасць” [5, с. 462].

Такім чынам, каардынаты мастацкага свету М. Танка надзвычай дасканалыя, аб’ёмныя, узаемапрапанікальныя. Па вертыкалі яны ўзыходзяць да зорак (да Палярнай зоркі, да розных сузор’яў-галактык) і сыходзяць да Зямлі, нават сягаюць у глыбіні Пекла. Па гарызанталі прасторы ўключаюць у сябе гранічна далёкія адна ад адной краіны свету, сыходзячыся на зямлі беларускай. Па гарызанталі часу звернуты ў мінулае, праходзяць праз сучаснасць, скіраваныя ў будучыню. За ўсё сваё жыццё звычайны чалавек не можа настолькі глыбока, настолькі шырока ахапіць Прастору і Час. Толькі творчасць здольная тварыць з чалавекам цуды ці, наадварот, толькі творчы чалавек мае ўладу ствараць цуды, нават калі ён мае “творчую зайздрасць”. М. Танк увасобіў гэта ў сваёй паэзіі.

Паэзія М. Танка – гэта сусвет, які пашыраецца. І гэтым самым яна можа быць упадоблена таму Сусвету, які пасля Вялікага Выбуху пашыраецца – бясконца ў прасторы і часе. Інтэртэкст – гэта перадумова такога Выбуху, у выніку якога ва ўмовах узаемадзеяння *Я* і *ТЫ*, *свайго і чужога*, разбягаюцца галактыкі ў мастацкай прасторы Сусвету, пераадольваюцца часовыя межы. Але нязменна ў эпіцэнтры гэтага працэсу знаходзіцца асоба творцы, які, узнаўляючы *чужое*, углядаючыся ў *другога*, пазнае і самога сябе і сваё ў гэтым свеце прызначэнне.

Літаратура

1. Багдановіч, М. Поўны збор твораў : у 3 т. / М. Багдановіч. – Мінск, 1992–1995. – Т. 1 : Вершы, паэмы, пераклады, наследаванні, чарнавыя накіды. – 1992. – 751 с.

2. Гачев, Г. Русская Дума. Портреты русских мыслителей / Г. Гачев. – М. : Новости, 1991. – 272 с.
3. Разанаў, А. Шлях-360 : паэмы і вершы / А. Разанаў. – Мінск : Маст. літ., 1981. – 110 с.
4. Системный анализ и принятие решений : словарь-справочник : учеб. пособие / под. общ. ред. В.Н. Волковой, В.Н. Козлова. – М. : Высш. шк., 2004. – 614 с.
5. Танк, М. “Мне пару крыл дало юнацтва...” : выбр. лірыка / М. Танк ; уклад. В. Рагойшы. – Мінск : Маст. літ., 2003. – 479 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ